

**Vereniging voor
Biologisch-Dynamische
Landbouw en Voeding**

DYNAMISCH PERSPECTIEF 2008
(nr. 1 februari 2008)

Dynamisch Perspectief is een uitgave voor leden van de Vereniging voor Biologisch-Dynamische Landbouw en Voeding (BD-Vereniging) en verschijnt 5x per jaar. ISSN 1389-7438

BD-Vereniging en advertentie-acquisitie:
Vereniging voor Biologisch-Dynamische Landbouw en Voeding
Wisentweg 12 (bezoekadres: Wisentweg 18)
8251 PC Dronten
e-mail: info@bdvereniging.nl
internet: www.bdvereniging.nl
tel: 0321-315937

Redactie Wim Goris, Ruud Hendriks, Andries Palmboom, Jan Saal, Albert de Vries (tijdelijk hoofd- en eindredactie)

Sluitingsdatum kopij Aanleveren kopij voor het voorjaarsnummer 2008 10 maart 2008. Kopij via e-mail: info@bdvereniging.nl

Vormgeving

Fingerprint Witzhausen DE, Gerda Peters
Foto omslag: Gerda Peters. Pre-press en druk: Meerpaal Grafimedia, Tiel. Gedrukt op 9Lives, 55% recycled (25% post consumer) en FSC gecertificeerd.

demeter is het keurmerk van producten uit de bd-landbouw

Copyright Tegen overname van artikelen bestaat in principe geen bezwaar, mits hier van tevoren toestemming voor is verleend en duidelijk de uitgave wordt vermeld

V O O R A F

Wisselingen in de redactie

Veertien jaar heeft Bruno van der Dussen trouw de hoofdredactie van dit blad gevoerd. Elke keer weer lukte het hem, samen met een redactieteam, vele schrijvers en schrijfsters en Gerda Peters als vormgeefster, om het leven in de bd beweging te laten verschijnen en zo u, als verenigingslid, daar een gevarieerde kijk op te geven. Afgelopen zomer had Bruno reeds aangegeven in de loop van 2008, uiterlijk eind 2008, te willen stoppen. Het werd begin januari. Bruno, veel dank voor je bijdrage aan de vereniging!

Zoals u verderop in dit blad kunt lezen wordt er een secretaris voor de Vereniging gezocht, tot wiens taak ook de hoofdredactie zal gaan behoren.

Martine Wensink, die vier jaar de eindredactie heeft gevoerd, is per 1 januari volledig voor Stichting Demeter gaan werken en heeft daarmee haar taak voor Dynamisch Perspectief beëindigd.

Het huidige redactieteam zal de uitdagende taak om dit verenigingsblad te verzorgen graag voortzetten. In dit blad staan de ontmoeting met de landbouw en voeding en de mens in die landbouw centraal. Uw verhaal, uw ervaringen stellen wij erg op prijs en maken het mogelijk om onze taak te vervullen. Schroom dus niet om iets op te sturen of onze aandacht ergens op te vestigen.

Albert de Vries

Bedrijfsportret De Hooge Weyer

Winterconferentie Landbouw en spiritualiteit

INHOUD

Dynamisch Portret: De Hooge Weyer	3
Winterconferentie Landbouw en Spiritualiteit	8
Bureau BD Vereniging is verhuisd naar Warmonderhof	12
Nieuw Handboek Demeter	14
Bijen: Bijenactiviteit als beeld van het denken	17
Lichaamsbewustzijn en eetgedrag	18
Uit de preparatenshuur: Christian von Wistinghausen	19
Dynamische keuken: Helderheid van geest	20
BD boeren in het nieuws	23
Perspectief	24
BD-Service	31

*Meesterlijk
samenspel - 3*

*Kun je zien
wat wil
worden? - 8*

De Hooge Weyer meesterlijk samenspel

Jola Meijer (tekst en foto's)

De Hooge Weyer is het ruim vijftien jaar oude bd-bedrijf van Jan van der Ven en Bets van der Zande. De boerderij ligt in het stroomgebied van de Leubeek, tussen Weert en Roermond. Dit gebied hoort bij de Kempen en is een cultuurhistorisch landschap waar al sinds de 13de eeuw agrarisch wordt gewerkt. Kleine percelen lichte löss en zavelgronden worden hier omzoomd door houtwallen met eiken, essen en berkenbomen. Weilanden afgewisseld met licht bollende graan- en maïsakkers en bospercelen.

In deze streek overheerst grootschalige bio-industrie. Hier wordt weinig biologisch geteeld en daarom valt dit unieke, kleinschalig gemengde bedrijf op.

De akkers worden met een variëteit aan groenten en veevoederge-

wassen bebouwd. De koeien, varkens en kippen lopen in de wei waar schaduw van bomen is.

Nu is het winter. Jan kan de tijd nemen om mij een rondleiding over het bedrijf te geven en weet vanuit vakmanschap en praktische ervaring veel te vertellen. Samen met Bets praten en lachen we daarna aan de keukentafel verder over het werk op dit bedrijf, waarin alles wordt ingezet om een goed eindresultaat te krijgen. Om producten te leveren die van bovengemiddeld van kwaliteit zijn. Je kunt zeggen dat ze een hobby hebben in het telen van alles wat mogelijk is. En wat kwaliteit heeft. Op De Hooge Weyer mag je beslist eens gaan kijken en vooral proeven!

Bij de aankoop van dit bedrijf heeft Jan geschikte grond gezocht voor fijne tuinbouw; geen grond met aaltjes of harde lagen. Zo komt het dat niet alle percelen rondom huis liggen. De bodem is beekzandgrond en met tot 10 % löss. Het is grond om na de winter te bemesten en te bewerken. Door het intensieve akkergebruik en het warme klimaat dat tussen de houtwallen ontstaat, gaat wel soms humus verloren. De opbouw van humus wordt bevorderd door strorijke geprepareerde mest van het bedrijf, aanvoer van wat groencompost en een aantal jaren grasland en groenbemesters in de vruchtwisseling. Er zijn goed doorlatende bodems die tot grotere diepte, door diverse gewassen, kunnen worden beworteld. Met opbouw van humus en een uitgekiende vruchtwisseling kan toch, met weinig mineralen in de bemesting, een goede opbrengst en kwaliteit worden geleverd. Ook kunnen de gewassen goed tegen de droogte. Er kan berekend worden, wat bij de aanplant van groenten natuurlijk belangrijk is. Maar de graslanden en de akkers met granen en maïs worden niet berekend. Aan deze kenmerken is te zien dat biologisch-dynamisch werken de bodemvruchtbaarheid verbetert.

Op een stukje natuurweide na, zijn alle percelen in de vruchtwisseling opgenomen.

Productverkoop

"De groenten en het vlees van dit bedrijf hebben hun eigen unieke kwaliteit en smaak. Daar gaat het om! Daar komen de klanten op af!" vertelt Jan. "Voor klanten is er vrije keuze, we stellen geen pakketten samen en verkopen uitsluitend wat hier van het land komt in de boerderijwinkel. Voor het leven op het bedrijf zijn de contacten met de klanten van belang.

Het bedrijf is transparant en voor de klant toegankelijk. De mensen uit de stad komen vaak juist om buiten te zijn en van de dieren te genieten. Vandaar de ruime openingstijden. Het hele jaar door wordt een breed assortiment verse groenten aangeboden. Wij telen ruim veertig soorten.

De klanten die hier komen leren te eten wat in de eigen streek van het land komt. Ook in de winter. Vlak voor de kerst was er nog veldsla, postelein en spinazie. Nu in januari is er zelfs bloemkool, wortelen, savoye kool, rode bieten, spruiten, prei en aardperen vers van het land. Ook uien, walnoten en heerlijke aardappelen.

Altijd zijn er verse eieren en afhankelijk van de slacht, eenmaal per zes weken, kippen-, koeien- of varkensvlees, gerookte ham en worst. Al-lemaal gezonde kwaliteitsproducten die een hogere prijs waard zijn."

Jan en Bets telen weinig voor de groothandel. Te lage prijzen voor ambachtelijke producten. Jan vindt dat door de import van buitenlandse producten voorbijgegaan wordt aan de kwaliteit van in eigen land geteelde bd-producten. Bovendien wordt op die manier het seizoensgebonden product uit de markt gezet. In de natuurvoedingshandel is de import van goedkopere buitenlandse producten gaan overheersen. Daar kan een kleinschalig bedrijf niet mee concurreren.

Jan brengt zijn producten direct na de oogst zelf naar enkele winkels in de regio. Zo kunnen de groenten vers, als kwaliteitsproduct worden aangeboden en een rechtstreeks contact met de winkelier maakt het mogelijk om er de juiste productinformatie bij te leveren.

Eén gezin kan op bescheiden wijze van dit bedrijf leven. Daarnaast is het soms mogelijk om duurzaam te investeren. Dat is altijd weer kie-

*De klanten
die hier komen leren
te eten wat
in de eigen streek
van het land komt*

zen, maar elke keus is erop gericht het bedrijf duurzaam in stand te houden. Een voorbeeld is de investering in een praktische veewagen, waarmee prettig gewerkt kan worden. De dieren gaan er graag in en hebben geen last van stress bij het vervoer naar de weiden die verder van de boerderij afliggen. Ook als tijdelijke stal kan deze wagen worden gebruikt.

Groenteteelt

De rondleiding begint in de tunnelkas, die het erf met het woonhuis en de oorspronkelijke boerderij (langgeveltype uit 1850) omsluiten. Deze onverwarmde kas is op dit moment deels beplant met veldsla en 's zomers voor tomaten en komkommers bestemd. Het plantgoed

wordt niet zelf opgekweekt maar aangeleverd door de bd-tuinderij van Bronlaak (sociaal therapeutisch instituut in Oploo). Zo ontstaat ruimte om alle aandacht op de teelten te richten en te planten op het geschikste moment. De plantjes worden in beddenteelt, in losse grond geplant. De groentebedden worden daarna niet meer bereiden of betreden. Alle machines zijn daarop afgesteld en op het bedrijf aanwezig. Hiervoor is een nieuwe kapschuur neergezet.

Op drie hectare grond worden meer dan veertig soorten vollegrondsgroenten verbouwd. Deze verscheidenheid zorgt voor risicospreiding (er mislukt wel eens wat) en is voor de dagelijkse verkoop van belang.

Jan spreekt van een honderdurige werkweek voor beiden, anders gaat het niet. De afwisseling ligt in hun geaardheid en is ook door ervaring ontstaan. In piektijden komen losse hulpen meewerken en soms is er een praktkant.

Vee en mest

Een gedeelte van de kapschuur wordt als stal gebruikt. Hierin staan drie oudere stieren. Alle kalveren die geboren worden, worden afgemest op het bedrijf. Jan houdt er niet van om jonge kalveren te slachten en levert graag volgroeid vlees af. Daarom is er voldoende stalruimte gemaakt zodat het optimale moment voor het slachten van vee kan worden afgewacht.

In de oude boerderij is een loopstal voor jongere dieren. Alle stallen worden opgestrooid met het stro van het eigen bedrijf. De mest wordt op de (verplichte) betonplaat naast de stal opgezet. Op een goed moment in het voorjaar wordt al deze mest naar het land gereden waar

het nogmaals, nu als composthoop met preparaten, wordt opgezet. Daar mag het (volgens wetgeving) nog zes weken vercomposteren. Sinds de vorstperiode in december staan ook de tien koeien op stal. De kalveren staan erachter.

Van de oude koestal is de grup gedicht, zodat de forse vleeskoeien meer ruimte op de stand hebben en goed kunnen worden opgestrooid. Het zijn drie rassen. De Blonde d'Aquitaine die goede spieren en gewrichten hebben en zonder hulp kunnen afkalven. Wel moet je hun gedrag kennen om ermee om te gaan. Verder het bekende roodbonte MRY en Belgisch Blauw, een vleesras uit de Ardennen.

Voor de fokkerij worden eigen stieren gebruikt en indien nodig KI. Alle koeien kalven in april af. De kalveren lopen een half jaar bij de moeder. Zodra de winterkou voorbij is gaat het vee weer naar buiten. Ook in de wei worden de dieren eenmaal per dag bijgevoerd. Dit gebeurt

om ze te controleren en de jonge dieren het wintervoer te leren eten. Het vee moet naar je toe komen in plaats van dat jij ze moet halen. Jan en Bets hechten aan een goede omgang met de dieren. Omdat de mens het dier nodig heeft, hopen zij dat ook het dier van hen iets ontvangt dat het nodig heeft.

Kippen

In drie afzonderlijke kippenhokken lopen tomen van verschillende leeftijden: jonge hennen die nog niet aan de leg zijn; kippen die volop leggen en de oudste toom, waarvan nu telkens kippen worden geslacht. Per hok circa 250 dieren, die al geruime tijd binnen moeten blijven vanwege de ophokplicht. Jammer want buiten is een prach-

tige weide met notenbomen. Voor een ei van deze kippen moet wel wat meer worden betaald. In de schuur op het erf wordt het voer samengesteld. Van eigen bedrijf: 35% maïs (indien nodig geplet), 15% tarwe, 15% gerst met 5% erwten en 5% geplet koolzaad. 25% biologisch voer wordt aangekocht. Dit voer bestaat voor de helft uit eiwitrijk sojaschroot. Verder krijgt, mineralen en grit. Het groenvoer dat de kippen nu binnen krijgen is vergelijkbaar met het gras wat ze buiten zouden pikken.

Vogelpest

"Het is van belang dat Stichting Demeter er is voor de behartiging van onze belangen" zegt Jan "samen moeten de Demeterboeren elkaar ondersteunen" Zelf heeft hij die steun ondervonden toen de gezonde kippen op het bedrijf moesten worden geruimd vanwege vogelpest

ren afgedaan als bio-industrie kip. Het proces dat volgde werd door Rienk ter Braake (van Stichting Demeter) ondersteund en deze steun is echt nodig geweest in de situatie. Een biologisch dynamische kip is toch niet te vergelijken met een bio-industriekip. Deze kippen zijn niet uitsluitend legkip maar hebben ook vleeskwiteit. Tenslotte heeft de overheid die erkenning aan de bd-kip gegeven en daarnaar uitbetaald.

Ophokken en enten

"Dankzij het protest van de hobbykippenhouders hebben zij voor elkaar gekregen dat de hobbykippen bij alle maatregelen buitenslot blijven. Als boer kun je niet riskeren te worden opgesloten vanwege je protestacties. Biologica onderneemt weinig actie tegen de ophokplicht. Elk seizoen als de trekvogels overvliegen of als er weer ergens

kleinschalige kippenhouderij is op deze wijze met het enten niet gediend.

Overheidsbeleid is gericht op bio-industrie en men weet daar niet hoe een biologisch bedrijf functioneert. Er is daar geen interesse voor biologisch-dynamisch. Wij worden altijd als commercieel bedrijf aangeschreven om er de strengste maatregelen op los te laten, volgens een methode die niet is afgestemd op het biologisch bedrijf. Bijvoorbeeld onlangs nog de kosten van een verplicht bloedonderzoek op vier of vijf verschillende ziektes bij de kippen. Dat kost driehonderd euro per hok met tweehonderdvijftig kippen. Eenzelfde bedrag betaalt de boer voor zijn schuur met tienduizend bioindustriekippen. Bovendien is het de vraag of dergelijk onderzoek zin heeft. Ziektes werden hier niet gevonden. Als kippen gewend zijn om buiten te zijn, ook met wat wind en regenweer, dan kunnen ze ook tegen een griepvirus dat overwaait.

De Hooge Weyer
Jan van de Ven en Bets van der Zande
Vestjenshoek 3, Baexem
Leudal Limburg
t 0475 452 856
dehoogeweyer@solcon.nl

Gemengd bedrijf met vleeskoeien, kippen en varkens
23 hectare lichte löss en zavelgrond:
• 8 hectare weiland (gras – klaver)
• 8 hectare granen (tarwe, erwten, gerst) en mais
• 3 hectare groenten (ruim 40 soorten)

*Tenslotte heeft de overheid
die erkenning
aan de bd-kip
gegeven en
daarnaar uitbetaald*

in de regio. Bets vertelt hoe zij konden voorkomen dat de 'mannen in witte pakken' paniek bij de kippen teweegbrachten en zij zelf de kippen uit de hokken hebben gehaald.

De schade betrof niet alleen de kippen, maar ook de derving aan eieren daarna. Bovendien was de boerderij langer geblokkeerd en daarmee ging ook de winkelverkoop verloren. Er werd pijnlijke, grote financiële schade geleden.

Behalve het doden van de dieren is bij wet ook het recht op schadevergoeding bepaald. Omdat na jaren wachten, op basis van bio-industrieprijzen, een schamele overheidsvergoeding werd uitgekeerd, is hoger beroep aangekend. De biologisch-dynamische kippen wa-

een uitbraak is moeten de kippen binnenblijven.

Nu heeft het ministerie daar het enten als alternatief voor gegeven. Maar die methode is niet afgestemd op ons biologisch bedrijf. Door bureaucratie duurt de procedure van aanvragen zo lang, dat de kippen al aan de leg zijn als de toestemming om te enten komt en diverse aanvullende voorwaarden en eisen zorgen voor hoge kosten per kip. Geen enkele enting gebeurt als de biologische kip juist volop aan de leg is. Dat zou ten koste gaan van het dier en de topproductie van dat moment. Een bijkomstigheid is dat de enting slechts een jaar werkzaam is volgens de boekjes. De bio-industriekip is dan al dood, de biologische kip die veel langer leeft moet dan weer opgehokt. De

Natuurlijk mag iedereen weten of mijn kippen gezond of ziek zijn, maar die persoon moet dan ook de portemonnee voor dat onderzoek meebrengen. Wij hebben al een tiental jaren geen last van ziekten, daar krijgen we ook geen bonus voor!", aldus Jan.

Tenslotte laat Jan mij het land zien dat verder van de boerderij af ligt. De zon schijnt en prachtig strijkt het namiddag winterlicht over de akkers. Ik ben vervuld van de rijkdom van het gemengd bedrijf, waar aarde, mens en dier elkaar ten dienste zijn. Jan en Bets maken op de Hooge Weyer zichtbaar dat dit type bedrijfsvoering met haar gesloten kringloop niet een historisch overblijfsel, maar springlevend is. ■

• 3 hectare natuur (houtwallen, sloten en paden)

winkel open van 10.00 tot 17.00 uur:
van Kerst tot Pasen op vrijdag en zaterdag
van Pasen tot Kerst op maandag t/m zaterdag